

WŁADYSŁAW SZLENGEL

Rzeczy

WŁADYSŁAW SZLENGEL

CO CZYTAŁEM UMARŁYM

Rzeczy¹

Z Hożej i Wspólnej, i Marszałkowskiej
jechały wozy... wozy żydowskie...

meble, stoły i stolki,
walizeczki, tobołki,
kufry, skrzynki i bety,
garnitury, portrety,
pościel, garnki, dywany
i draperie ze ściany.
Wiśniak², słoje, słoiki,
szklanki, plater³, czajniki,
książki, cacka⁴ i wszystko
jedzie z Hożej na Śliską.
W palcie wódki butelka
i kawałek serdelka.
Na wozach, rikszach⁵ i furach
jedzie zgraja ponura...

A ze Śliskiej na Niską
znów jechało to wszystko.

Meble, stoły i stolki,
walizeczki, tobołki.
Pościel, garnki — psze panów,
ale już bez dywanów.
Po platerach ni znaku
i już nie ma wiśniaków,
garniturów ni betów,
i słoików, portretów.
Już zostały na Śliskiej
drobnosteczki te wszystkie,
w palcie wódki butelka
i kawałek serdelka.
Na wozach, rikszach i furach
jedzie zgraja ponura.

Opuścili znów Niską
i do bloków szło wszystko.

Nie ma mebli i stolików,
garnków oraz tobołków.

¹Rzeczy — wiersz, przerucony przez mur getta, jako utwór nieznanego autora wziął udział w konkursie poetyckim czasopisma „Kultura Jutra”, w którym otrzymał jedną z nagród. Opisuje on kolejne etapy wywózki Żydów, od przymusowego przeniesienia ich na teren getta, poprzez zmniejszanie się jego obszaru, po ostateczną wywózkę do obozów koncentracyjnych. [przypis edytorski]

²wiśniak — nalewka wiśniowa, dziś częściej: wiśniówka. [przypis edytorski]

³plater — posrebrzane sztućce. [przypis edytorski]

⁴cacko — daw. zabawka, później: ozdoba. [przypis edytorski]

⁵riksza — napędzany siłą mięśni pojazd do przewozu pasażerów, zwykle w formie ciągniętego wózka lub oparty o mechanizm roweru. [przypis edytorski]

Zaginęły czajniki,
książki, bety, słoiki.
Poszły gdzieś do cholery
garnitury, platery.
Razem w riksę tak wal to...
Jest walizka i palto,
jest herbaty butelka,
jest ogryzek karmelka.
Na piechotę, bez fury
idzie orszak ponury...

Potem z bloków na Ostrowską
jedzie drogą żydowską

bez tobołów, tobołków
i bez mebli czy stołków,
bez dywanów, czajników,
bez platerów, słoików,
w ręce z jedną walizką
ciepły szalik... to wszystko,
jeszcze wody butelka
i chlebaczek na szelkach,
depcząc rzeczy — stadami
nocą szli ulicami.

Bieda

A z Ostrowskiej do bloku
szli w dzień chmurny o zmroku —
walizeczka i chlebak,
więcej teraz nie trzeba —
— równo... równo piątkami
marszem szli ulicami.

Noce chłodne, dni krótsze,
jutro... może pojutrze...
na gwizd, krzyk albo rozkaz
znowu droga żydowska...

ręce wolne i tylko
woda — z mocną pastylką⁶...

Od Umszlagu⁷ wzdłuż miasta,
hen, aż do Marszałkowskiej,
w pustych domach narasta
życie, życie żydowskie.

W porzuconych mieszkaniach
narzucone tobołki,
garnitury i kołdry,
i talerze, i stołki,
tłą się jeszcze ogniska,
leżą łyżki beczynne,
tam rzucone w pośpiechu
fotografie rodzinne...

Książka jeszcze otwarta,
list z półzdaniem... „Niedobra”,
szklanka wciąż nie dopita
oraz karty z pół robra⁸.
Wiatr przez okno porusza
rękaw zimnej koszuli,

⁶*mocna pastylka* — trucizna. [przypis edytorski]

⁷*Umszlag* — właśc. *Umschlagplatz* (niem.) — plac przeładunkowy, usytuowany przy skrzyżowaniu ul. Stawki i Dzikiej; początkowo służył wymianie towarów między gettem a światem zewnętrznym, później gromadzono na nim ludzi wywożonych do Treblinki. [przypis edytorski]

⁸*rober* — kompletna rozgrywka w towarzyskim brydżu. [przypis edytorski]

leży koldra wgnieciona,
jakby ktoś się w nią wtulił,
leżą rzeczy bezpańskie,
stoi martwe mieszkanie,
aż pokoje zaludnią
nowi ludzie: Arianie⁹...
Zamkną okna otwarte,
zaczną życie beztroskie
i zaścielą te łóżka
i te koldry żydowskie,
i koszulę upiorą,
książki włożą do półki,
szklanekę kawy wyleją,
robra skończą do spółki.
Tylko w jakimś wagonie
pozostanie to tylko:
Nie dopita butelka
z jakąś mocną pastylką...
A w noc grozy, co przyjdzie
po dniach kul oraz mieczy,
wyjdą z kufrów i domów
wszystkie żydowskie rzeczy.
I wybiegną oknami,
będą szły ulicami,
aż się zejdą na szosach
nad czarnymi szynami.
Wszystkie stoły i stolki,
i walizki, tobołki,
garnitury, słoiki,
i plater, czajniki,
i odejdą, i zginą,
nikt nie zgadnie, co znaczy,
że tak rzeczy odeszły,
i nikt ich nie zobaczy.

Podróż

Lecz na stole sędziowskim
(jeśli VERITAS VICTI¹⁰...)
pozostanie pastylka
jako CORPUS DELICTI¹¹.

Prawo

⁹Arianie — właśc. Ariowie (chodzi tu oczywiście o „rasę aryjską”, nie o odłam protestantyzmu). [przypis edytorski]

¹⁰veritas victi (niepopr. łac.) — prawda zwycięży (powinno być: *veritas vincat*). [przypis edytorski]

¹¹corpis delicti (łac., prawń.) — dowód rzeczowy. [przypis edytorski]

Ten utwór nie jest objęty majątkowym prawem autorskim i znajduje się w domenie publicznej, co oznacza że możesz go swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać. Jeśli utwór opatrzony jest dodatkowymi materiałami (przypisy, motywy literackie etc.), które podlegają prawu autorskiemu, to te dodatkowe materiały udostępnione są na licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa – Na Tych Samych Warunkach 3.0 PL.

Źródło: <http://wolnelektury.pl/katalog/lektura/szlengel-rzeczy/>

Tekst opracowany na podstawie: Władysław Szlengel, *Co czytałem umarłym*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1979.

Wydawca: Fundacja Nowoczesna Polska

Publikacja zrealizowana w ramach projektu Wolne Lektury (<http://wolnelektury.pl>). Publikacja sfinansowana ze środków pozostałych ze zbiorów, które nie zakończyły się sukcesem.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Agnieszka Tulicka, Aleksandra Kopeć, Paulina Choromańska, Paweł Koziół.

Okładka na podstawie: [Georgie Pauwels@Flickr](https://www.flickr.com/photos/georgiepauwels/), CC BY 2.0

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Nowoczesna Polska – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?

Przekaż 1% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Nowoczesna Polska, KRS 0000070056.

Pomóż uwolnić konkretną książkę, wspierając **zbiórkę na stronie wolnelektury.pl**.

Przekaż darowiznę na konto: **szczegóły na stronie Fundacji**.